

Een persoonlijk verslag. Deel II en slot:

Melis van Twillert in de Tweede Wereldoorlog



Zoals in een vorige uitgave van ons blad reeds is aangekondigd, volgt hier een gedeelte van de brief, die Melis van Twillert op 19 april 1948 heeft gestuurd naar Jan Koelewijn, hoofd der MULO te Spakenburg. Jan Bos heeft met voetnoten de zaken verduidelijkt en Willem Ruizendaal heeft er illustraties bijgezocht. Deze tekst bereikte ons via de zoon van genoemde Jan Koelewijn.

BORT ZWAAN

In deel I vertelt Melis van Twillert over zijn gevangennemingen en verblijf in verschillende kampen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In dit deel II volgt de rest van zijn ingrijpend verhaal.

Vertrek naar Ladelund

Op 31 oktober moesten we weer vertrekken, omdat het werk klaar was. We gingen naar Ladelund bij Flensburg¹³⁾. Vader en zoon van 'de Grote Slok' werden gescheiden. De zoon maakte zijn laatste reis naar Ladelund. Op 1 november gingen we daar aan het werk. Onze gelederen werden met de dag door de toenemende difterie meer en meer uitgedund. In het begin kregen we bijna geen eten. Om vijf uur moesten we opstaan en dan kreeg je een snee brood. Om zes uur was er appel, dan moest je blijven staan totdat het licht werd, meestal om een uur of acht en dan een paar uur lopen of met auto's naar het werk en weer tankwallen graven van negen tot vijf uur aan één stuk door zonder rustpauzes. Dan weer terug naar de hel van het kampleven.

Om zes uur kreeg je zogenaamd warm eten: een theekopje soep en vier aardappels ter grootte van een kievitsei!

We hadden een week lang regen en liepen dus een week lang met natte kleren aan. De barakken lekten als een vergiet. Je kon soms nog beter buiten in de regen slapen dan in de barak.

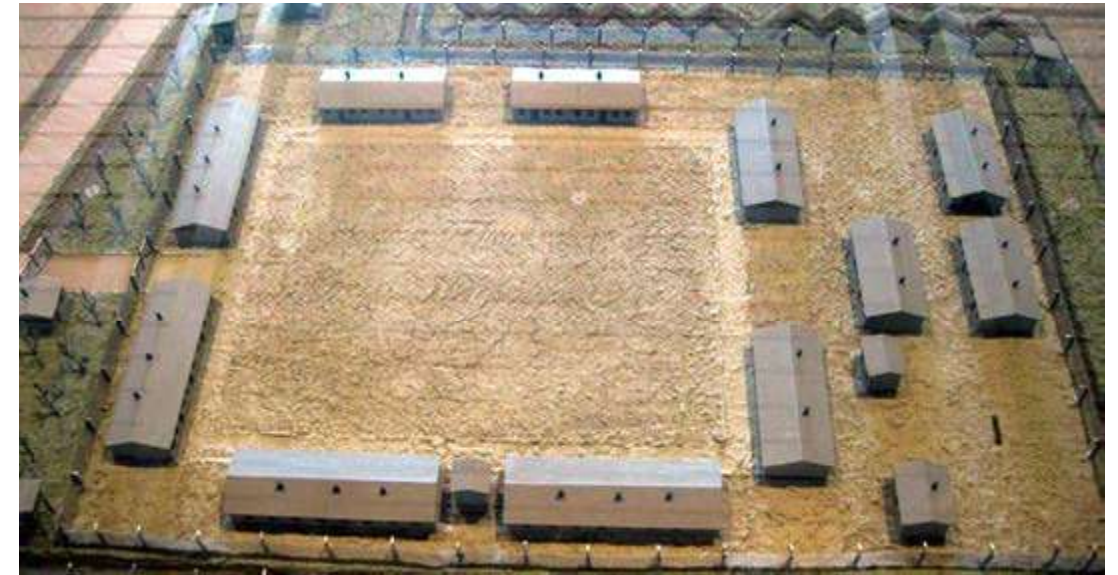
's Morgens ziekenrapport. Daar werd je soms als een stel honden uit elkaar geslagen. Wonden werden verbonden met papier en

Noten

¹³ Ladelund is een gemeente in de Sleeswijk-Holstein en ligt aan de grens met Denemarken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in Ladelund een buitenkamp van Neuengamme geopend. Het kamp bestond van 1 november tot 16 december 1944. De ruim 2000 gevangenen moesten werken aan de *Friesenwall*, een verdedigingslinie aan de kust van de Noordzee. Hitler had op 28 augustus 1944 het bevel gegeven om de linie van de Nederlandse grens tot de Deense grens aan te leggen uit angst voor een invasie vanuit zee. In totaal hebben 22.000 gevangenen aan het project gewerkt. De helft daarvan kwam uit Nederland, de andere helft uit Denemarken, Frankrijk en Polen. De gevangenen moesten 12 uren per dag werken, 7 dagen per week. De *Friesenwall* had een lengte van ongeveer 250 kilometer toen het project in februari 1945 werd stopgezet. In de zes weken dat kamp Ladelund bestond overleden 301 gevangenen, onder wie 111 mannen die tijdens de razzia van Putten waren opgepakt.

medicijnen waren er niet! Het enige medicijn was een kop surrogatkoffie en dan maakten we ons zelf maar wijs dat dat hielp! Ik leerde daar een zekere Geurt van 't Klaphek uit Klein-Diermen kennen. Hij had veel te kleine schoenen gekregen en daardoor kreeg hij rauwe plekken aan zijn hielen, door het papieren verband rotte het gewoon weg en na een paar dagen waren het ingevreten plekken, zo groot als een half ei, maar hij moest evengoed werken. Toen het te laat was werd hij opgenomen in een ziekenbarak en een paar dagen later was ook dit jonge leven uitgedoofd.

Overzicht van Kamp
Ladelund.



Overleven in het kamp

Het leven onder elkaar was hopeloos. Het was eerst tien keer ik en dan een ander. Het deel eten dat je toekwam, kreeg je nooit. Om difterie¹⁴⁾ te verhelpen was het beste middel Norit-tabletten en eens in de week kreeg de kampdokter een paar doosjes. Die waren dan ook gauw verdwenen. Wie een stuk brood liet zien kreeg ze het eerst! De meesten haalden verkoold hout uit het vuur en schraapten dat fijn in een schaal en dan werd dat opgegeten.

Het water was ontzettend slecht. Wie het dronk, kreeg difterie. Eind november werd de helft van de barakken ingericht als ziekenbarak. De pastoor van het dorpje Ladelund had geklaagd over de wantoestanden in het kamp! Hij kwam bijna elke dag op het kerkhof van Ladelund en het was hem opgevallen, dat er steeds Nederlanders uit hetzelfde dorp bij waren.

De toestanden werden iets milder wat het kampleven betrof, echter op het werk ging het op dezelfde manier verder. Omdat er te weinig kleding was, werden vaak cementzakken als hemd gebruikt, maar o wee als je gesnapt werd met papier om je lichaam. Een flinke aframmeling stond je te wachten. Soms stond je de hele dag tot de knieën in het water te werken en als je het durfde om even op

¹⁴ Melis van Twillert spreekt hier van difterie. Of hij eigenlijk dysenterie bedoelde, is voor ons niet na te gaan.